

(กสม. แฉลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ ครั้งที่ 6/2568)

กสม. ชี้ กรณีสายการบินปฏิเสธออกบัตรโดยสารให้ผู้โดยสารข้ามเพศ เป็นการละเมิดสิทธิฯ

เสนอสำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทยหาทางป้องกันและแก้ไข

- ตรวจสอบกรณีสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1 วางท่อส่งน้ำรูล้ำที่ดินชาวบ้านในพื้นที่ อ. เกาะคา จ. ลำปาง

แนะหน่วยงานระมัดระวังการดำเนินการและเยียวยาอย่างเป็นธรรม

วันศุกร์ที่ 14 กุมภาพันธ์ 2568 เวลา 10.30 น. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยนายสันต์ ภัยหลีกลี้ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และนายจุมพล ขุนอ่อน ที่ปรึกษาสำนักงาน กสม. แฉลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ครั้งที่ 6/2568 โดยมีวาระสำคัญ ดังนี้

1. กสม. ชี้ กรณีสายการบินแห่งหนึ่งปฏิเสธออกบัตรโดยสารให้ผู้โดยสารข้ามเพศ เป็นการละเมิดสิทธิฯ
เสนอสำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทยหาทางป้องกันและแก้ไข

นายสันต์ ภัยหลีกลี้ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เปิดเผยว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลข้ามเพศ เมื่อเดือนกันยายน 2567 ระบุว่า เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2567 ผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้ชายข้ามเพศรายหนึ่งได้ติดต่อเช็กอินที่เคาน์เตอร์ของสายการบินต่างชาติแห่งหนึ่ง (ผู้ถูกร้อง) ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ เพื่อเดินทางไปยังสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตส์ แต่เจ้าหน้าที่ของสายการบินแจ้งว่า คำนำหน้าชื่อ “นางสาว” ในหนังสือเดินทางของผู้เสียหายไม่ตรงกับรูปลักษณ์ทางเพศ จึงปฏิเสธการออกบัตรโดยสารผ่านขึ้นเครื่อง หรือ boarding pass ให้ ด้วยเหตุผลเรื่องความปลอดภัยและความมั่นคงของสายการบิน และแจ้งว่าเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองของสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตส์ไม่อนุญาตให้ผู้เสียหายเข้าเมือง อย่างไรก็ดี แม้ในภายหลังผู้เสียหายจะได้รับคำตัวโดยสารบางส่วนคืนจากตัวแทนจำหน่าย และในวันต่อมาผู้เสียหายได้ซื้อตัวโดยสารจากสายการบินอื่นและสามารถเดินทางเข้าสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตส์ได้ แต่สัปดาห์ซึ่งมีของสดได้รับความเสียหาย และเห็นว่าการกระทำดังกล่าวของสายการบินผู้ถูกร้องทำให้ตนเองรู้สึกแปลกแยกหรือถูกด้อยค่า ไม่ได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเป็นการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ จึงขอให้ตรวจสอบ

กสม. ได้พิจารณาข้อเท็จจริงจากทุกฝ่าย หลักกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติรับรองและคุ้มครองให้บุคคลทุกคนมีเสรีภาพในการเดินทาง การจำกัดเสรีภาพในการเดินทางจะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นการจำกัดเสรีภาพภายใต้ขอบเขตของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ และบุคคลมีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลไม่ว่าด้วยเหตุใด รวมถึงเหตุความแตกต่างในเรื่องเพศจะกระทำมิได้ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการปฏิเสธรับขนส่งผู้โดยสารให้สามารถกระทำได้เฉพาะเพื่อประโยชน์ด้านความปลอดภัย หรือการรักษาความปลอดภัย หรือเป็นกรณีตามที่กำหนดในข้อบังคับของคณะกรรมการการบินพลเรือนเท่านั้น นอกจากนี้ องค์การสหประชาชาติได้มีหลักการชี้แนะว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (UNGPs) กำหนดให้องค์กรธุรกิจควรเคารพหลักสิทธิมนุษยชน

โดยหลีกเลี่ยงการกระทำหรือการมีส่วนที่จะทำให้เกิดผลกระทบ รวมถึงหาทางป้องกันหรือลดผลกระทบ ด้านสิทธิมนุษยชนอันเป็นผลจากความสัมพันธ์ทางธุรกิจด้วย

กสม. เห็นว่า แม้บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนดให้การปฏิเสธขนส่งผู้โดยสารจะกระทำได้ต่อเมื่อมีเหตุผลด้านการรักษาความปลอดภัยเป็นหลัก โดยให้สายการบินทำการตรวจสอบบุคคลเพื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างรูปลักษณะภายนอกกับรูปภาพในหนังสือเดินทางหรือเอกสารราชการที่นำมาแสดง แต่เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่ารูปลักษณะภายนอกของผู้เสียหายสอดคล้องตรงกับรูปภาพในหนังสือเดินทาง ย่อมแสดงว่าผู้เสียหายเป็นผู้โดยสารของสายการบิน สายการบินจึงมีหน้าที่และไม่สามารถปฏิเสธการออก boarding pass ให้ผู้เสียหายจากเหตุผลเพื่อการรักษาความปลอดภัยได้ รวมถึงจากการตรวจสอบยังไม่ปรากฏข้อเท็จจริงอื่นที่จะเป็นเหตุให้ผู้ถูกร้องมีสิทธิปฏิเสธการรับขนส่งผู้โดยสารตามพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 แต่อย่างใด

การที่เจ้าหน้าที่สายการบิน อ้างว่า หน่วยงานตรวจคนเข้าเมืองสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์เคยปฏิเสธไม่ให้ผู้โดยสารของสายการบินซึ่งเป็นผู้หญิงข้ามเพศเข้าเมือง เมื่อผู้เสียหายมีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับเพศในหนังสือเดินทางทั้งด้านรูปลักษณะหรือกิริยาที่แสดงออก เจ้าหน้าที่ของสายการบินสาขากรุงเทพจึงได้ประสานกับเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์และได้รับคำตอบว่าไม่อนุญาตให้ผู้ร้องเข้าเมือง อย่างไรก็ดี เห็นว่า เป็นการประสานงานด้วยวาจาเท่านั้น และยังไม่ปรากฏการปฏิเสธการเข้าเมืองเป็นลายลักษณ์อักษรจากหน่วยงานตรวจคนเข้าเมืองของสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ซึ่งไม่เป็นไปตามคำแนะนำของสำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทยที่เคยยื่นเตือนแล้วว่า หากสายการบินจะปฏิเสธการขนส่งผู้โดยสารเนื่องจากหน่วยงานตรวจคนเข้าเมืองของประเทศปลายทางไม่อนุญาตให้เข้าเมืองต้องมีหลักฐานการปฏิเสธที่เป็นลายลักษณ์อักษรจากหน่วยงานตรวจคนเข้าเมืองมาแสดง ประกอบกับมีการตรวจลงตราในหนังสือเดินทางที่แสดงว่าผู้เสียหายเคยผ่านเข้าและออกสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์หลายครั้งแล้ว จึงยังไม่ปรากฏข้อเท็จจริงเพียงพอให้สายการบิน ผู้ถูกร้องสามารถปฏิเสธการออก boarding pass ให้ผู้เสียหาย

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากสำเนา boarding pass ของสายการบินอื่นในประเทศแถบตะวันออกกลาง ที่ออกให้ผู้เสียหายเดินทางไปสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ แสดงให้เห็นว่า การปฏิเสธการออก boarding pass ของสายการบินผู้ถูกร้องเป็นการปฏิบัติที่แตกต่างจากสายการบินอื่น แม้ผู้ถูกร้องจะไม่มีนโยบายในการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ แต่การอ้างเหตุในการปฏิเสธการออก boarding pass ดังกล่าวเกิดจากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในวิธปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจสอบบุคคลก่อนอนุญาตขึ้นเครื่องบิน ทำให้มีผลเป็นการจำกัดเสรีภาพในการเดินทางของผู้เสียหายซึ่งเป็นบุคคลที่มีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศกำเนิดโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร และเป็นการเลือกปฏิบัติ จึงเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ด้วยเหตุผลข้างต้น กสม. ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2568 จึงมีข้อเสนอแนะในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนไปยังสายการบินผู้ถูกร้อง ให้ปรับปรุงขั้นตอนในการเช็กอินและการออก boarding pass ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายกรณีการตรวจสอบยืนยันตัวบุคคลตามมาตรการรักษาความปลอดภัยต้องพิจารณาจากความสอดคล้องของรูปลักษณะภายนอกกับรูปภาพในหนังสือเดินทางหรือเอกสารราชการที่นำมาแสดงเป็นหลัก และจะปฏิเสธ

ผู้โดยสารจากเหตุที่หน่วยงานตรวจคนเข้าเมืองของประเทศปลายทางแจ้งว่าจะไม่อนุญาตให้เดินทางเข้าประเทศได้เฉพาะเมื่อมีการประสานงานและตอบกลับอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรจากหน่วยงานตรวจคนเข้าเมืองเท่านั้น รวมทั้งให้สายการบินผู้ถูกร้องดำเนินการชดเชยเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายเพิ่มเติมให้ครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง เช่น ตัวโดยสาร ความเสียหายต่อสัมภาระ ค่าขาดประโยชน์ที่คาดหมายได้และการแสดงความขอโทษเพื่อเยียวยาจิตใจ

นอกจากนี้ มีข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไปยังสำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทยให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นตามคำร้องนี้ และนำผลที่ได้ไปกำหนดแนวทางในการป้องกันไม่ให้เกิดกรณีเช่นนี้อีก ตามหน้าที่และอำนาจแห่งพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 พร้อมกันนี้ ให้กำชับสายการบินผู้ถูกร้องและสายการบินอื่นเกี่ยวกับขั้นตอนการประสานงานกับหน่วยงานตรวจคนเข้าเมืองของประเทศปลายทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอบถามในเรื่องหลักเกณฑ์กฎหมายการเข้าเมือง การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ผู้โดยสารเข้าเมืองจะต้องมีการประสานงานและตอบกลับเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้โดยสาร

2. กสม. ตรวจสอบกรณีร้องเรียนว่าสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1 วางท่อส่งน้ำรुकกล้าที่ดินมีโฉนดของชาวบ้านในพื้นที่ อ. เกาะคา จ. ลำปาง แะหน่วยงานระมัดระวังการดำเนินการและเยียวยาอย่างเป็นธรรม

นายจุมล ขุนอ่อน ที่ปรึกษาสำนักงาน กสม. เปิดเผยว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนจากผู้ร้องรายหนึ่งเมื่อเดือนกรกฎาคม 2567 ระบุว่า ตนและประชาชนรวม 9 ราย ได้รับความเสียหายจากการดำเนินโครงการก่อสร้างระบบกระจายน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ลำน้ำแม่ยาว สนับสนุนการเกษตรแปลงใหญ่ หมู่ที่ 1 2 3 4 10 11 ตำบลเกาะคา ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ของสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1 กรมทรัพยากรน้ำ ผู้ถูกร้อง ซึ่งมีการวางท่อส่งน้ำรुकกล้าเข้าไปในที่ดินมีโฉนดของประชาชนหลายรายโดยไม่ได้รับความยินยอม จึงขอให้ตรวจสอบ

กสม. ได้ลงพื้นที่ตรวจสอบโดยพิจารณาข้อเท็จจริงจากทุกฝ่าย หลักกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องแล้ว เห็นว่า โครงการก่อสร้างระบบกระจายน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ดังกล่าวได้รับความเห็นชอบและสนับสนุนเงินงบประมาณจากกรมทรัพยากรน้ำ โดยมีสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1 เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำในการทำเกษตรกรรมให้กับประชาชนในพื้นที่ โดยเหตุอันเป็นที่มาของข้อพิพาทตามเรื่องร้องเรียน เกิดจากปัญหาการกำหนดแนวเขตการวางท่อส่งน้ำของโครงการฯ ซึ่งจากการตรวจสอบปรากฏข้อเท็จจริงว่า เมื่อเดือนพฤษภาคม 2566 สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1 ได้จัดให้มีการประชาพิจารณ์กำหนดแนวเขตที่จะใช้วางท่อส่งน้ำของโครงการฯ แล้ว ต่อมาเมื่อเดือนมกราคม 2567 เทศบาลตำบลท่าผามีหนังสือถึงสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1 ขอให้พิจารณาเพิ่มความยาวท่อส่งน้ำและจุดปล่อยน้ำ และขอให้ปรับย้ายแนวท่อส่งน้ำออกจากบริเวณถนนคอนกรีตเสริมเหล็กช่วงหนึ่งเนื่องจากมีรางระบายน้ำซึ่งใ้ช้อยู่เดิมฝังอยู่ใต้ถนน สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1 จึงได้ย้ายตำแหน่งการวางท่อส่งน้ำไปก่อสร้างชิดไหล่ถนนด้านล่างซึ่งติดกับพื้นที่ทางการเกษตรของผู้ร้องและประชาชนเจ้าของที่ดินทั้ง 9 ราย อันเป็นเวลาก่อนหลังจากที่ได้มีการประชาพิจารณ์ไปแล้วเมื่อเดือนพฤษภาคม 2566 ดังนั้นการย้าย

และวางท่อส่งน้ำตามโครงการฯ ช่วงที่เป็นข้อพิพาท จึงกระทำไปโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ร้องและประชาชนเจ้าของที่ดินทั้ง 9 ราย

กรณีตามคำร้องยังมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่า การวางท่อส่งน้ำตามโครงการฯ ของสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1 ได้ใช้ความระมัดระวังเพื่อป้องกันผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของผู้ร้องและประชาชนเจ้าของที่ดิน ทั้ง 9 ราย หรือไม่ เห็นว่า ก่อนสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1 จะปรับย้ายตำแหน่งการวางท่อส่งน้ำตามคำขอของเทศบาลตำบลท่าผานั้น สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1 ไม่ได้ประสานให้ผู้ร้องและประชาชนเจ้าของที่ดิน ทั้ง 9 ราย เข้าร่วมชี้แจงแนวเขตที่ดิน ซึ่งหากใช้ความระมัดระวังตามสมควรโดยแจ้งให้เจ้าของที่ดินร่วมชี้แจงแนวเขตหรือจัดให้มีการรังวัดตรวจสอบแนวเขตที่ดินก่อนดำเนินการ ก็จะสามารถทราบได้ว่าบริเวณไหนลดถนนด้านล่างช่วงที่เป็นข้อพิพาทเป็นที่ดินมีโฉนดของผู้ร้องและประชาชนเจ้าของที่ดินทั้ง 9 ราย ซึ่งอยู่ในวิสัยที่หน่วยงานรัฐจะใช้ความระมัดระวังได้ ในชั้นนี้จึงเห็นว่า การวางท่อส่งน้ำตามโครงการฯ ของสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1 กระทำต่อสิทธิในทรัพย์สินของผู้ร้องและประชาชนเจ้าของที่ดิน ทั้ง 9 ราย ซึ่งเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

อย่างไรก็ดี กสม. เห็นว่า การดำเนินโครงการฯ ของสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1 เป็นโครงการที่ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันจำนวนมากในอีกหลายพื้นที่ อันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม การจะให้รื้อถอนท่อส่งน้ำออกจากที่ดินพิพาทในทันที อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ส่วนอื่นที่ยังจำเป็นต้องใช้น้ำเพื่อการเกษตรกรรมจากโครงการดังกล่าว ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาตามคำร้องนี้ โดยคำนึงถึงประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย กสม. ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2568 จึงเห็นควรเสนอแนะมาตรการที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ดังนี้

(1) ให้สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 1 ประสานเทศบาลตำบลท่าผา ผู้ร้อง และประชาชนเจ้าของที่ดินที่ได้รับ ความเสียหาย เพื่อปรึกษาหารือร่วมกันกำหนดวิธีการและแนวทางแก้ไขปัญหาวางท่อส่งน้ำรुकู้ที่ดินของผู้ร้อง และประชาชน หากต้องรื้อถอนท่อส่งน้ำ ช่วงที่เป็นข้อพิพาทจะต้องทำให้ที่ดินกลับคืนสภาพเดิม รวมทั้งกำหนดค่าชดเชยจากความเสียหายดังกล่าวด้วยอัตราที่เป็นธรรม โดยจัดทำเป็นบันทึกข้อตกลงที่ระบุแนวทางการดำเนินการและระยะเวลาการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ก่อนที่จะรื้อถอนท่อส่งน้ำ ให้ชี้แจงข้อมูล และทำความเข้าใจกับกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่อื่นที่อาจได้รับผลกระทบจากการดำเนินการ และในระหว่างแก้ไขปัญหาอาจวางท่อส่งน้ำชั่วคราวหรือจัดหาแหล่งน้ำอื่นเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนต่อไป

(2) ให้กรมทรัพยากรน้ำ กำชับเจ้าหน้าที่ในสังกัดที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานหรือโครงการในลักษณะตามคำร้องนี้ ให้ระมัดระวังการดำเนินการและต้องแจ้งให้เจ้าของที่ดิน รวมทั้งประสานสำนักงานที่ดินที่รับผิดชอบในพื้นที่ ให้เข้าร่วมชี้แจงแนวเขตหรือจัดให้มีการรังวัดที่ดิน เพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนด้วย

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

14 กุมภาพันธ์ 2568